26 ŞUBAT 2012
Lugal Mehmet Necati (120214)
MADDE YAYIN... SONRA GELEN DOK...

نجاتی لوغال (ne.jā.ti.lu.qāl)، Necati luğal ، محمد فرزند حسنی‌افندی، استانبول ۱۸۷۸ ـ آنکارا ۱۹۶۴م، پژوهشگر و مترجم ترکیه. از ۱۹۰۳ تا ۱۹۱۷م به تدریس زبان و ادبیات فارسی در مدارس استانبول، رشدیهٔ نظامی، اعدادیهٔ نظامی، دارالشفقه و دارالخلافت پرداخت. در ۱۹۱۷م به استادی دانشجویان ترک در آلمان تعیین شد و با عنوان دستیار علمی دانشگاه هامبورگ و نیز استاد زبان و ادب فارسی و ترکی در همان دانشگاه به کار سرگرم شد. در ۱۹۳۹م دوباره به ترکیه بازگشت و به مدیریت کتابخانهٔ عمومی بایزید گمارده شد. در ۱۹۴۳م به استادی زبان‌های کهن شرق در دانشکدهٔ زبان، تاریخ و جغرافیای دانشگاه آنکارا برگزیده شد و تا ۱۹۵۲م در آن دانشگاه درس داد. از ۱۹۵۶ تا ۱۹۵۹م در دانشگاه‌های بن و فرانکفورت به تدریس و تحقیق پرداخت. در ۱۹۵۹ ـ ۱۹۶۰م نیز عنوان متخصص خاورشناسی آلمان را داشت. از ۱۹۶۰ تا پایان زندگی نیز استاد تشریح متون کلاسیک دینی و ترکی دانشکدهٔ الاهیات دانشگاه آنکارا بود. نجاتی به فرهنگ اسلامی وقوف کامل داشت. او به زبان فارسی نیز مسلط بود و بسیاری از مهم‌ترین آثار ادبی فارسی را به ترکی برگرداند. از آثارش: مجموعهٔ منشآت دورهٔ سلطان‌محمد فاتح با همکاری عدنان صادق ارزی (استانبول، ۱۹۵۶م) ؛ منشآت تاجی‌زاده سعدی‌چلبی با همکاری عدنان صادق ارزی (استانبول، ۱۹۵۶م)؛ ترجمهٔ الاوامرالعلائیه فی امورالعلائیهٔ ابن‌بی‌بی با همکاری عدنان ارزی (۱۹۵۶م) ؛ تصحیح، مقدمه و چاپ کتاب دیاربکریه در تاریخ آق‌قویونلوها در دو جلد، با همکاری فاروق سومر (آنکارا ۱۹۶۲ ـ ۱۹۶۴م) ؛ فتحنامه‌های جنگ‌های مختلف سلطان‌محمد فاتح با همکاری عدنان ارزی (۱۹۵۶ ـ ۱۹۵۷م) ؛ ترجمهٔ شاهنامهٔ فردوسی در چهار جلد که به کوشش کنعان آق‌یوز در پنج جلد چاپ شده است (جلد یکم، ۱۹۴۵ ؛ جلد دوم ۱۹۴۷ ؛ جلد سوم ۱۹۴۹ ؛ جلد چهارم و پنجم، ۱۹۵۵م) ؛ ترجمهٔ تذکرةالشعرای دولت‌شاه سمرقندی در دو جلد (۱۹۶۳ ـ ۱۹۷۰م) ؛ ترجمهٔ تاریخ بیهقی (۱۹۴۹م) ؛ ترجمهٔ ظفرنامهٔ شامی (آنکارا، ۱۹۴۹م) ؛ ترجمهٔ اخبارالدولةالسلجوقیه (۱۹۴۳م). همچنین وی با همکاری عدنان ارزی بسیاری از مقاله‌های فارابی دربارهٔ ریشه‌های علوم طبیعی را ترجمه کرده و به چاپ رسانده است (۱۹۵۱م). از دیگر فعالیت‌های وی چاپ بخش قراخانیان تاریخ منجم‌باشی اثر درویش‌احمددده/منجم‌باشی (۱۶۳۱ ـ ۱۷۰۲م)، در ۱۹۴۰م است ؛ ارمغان نجاتی لوغال (آنکارا، ۱۹۶۸م).

منابع: نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۴۵۰ ـ ۴۵۱، ۴۶۹، ۴۷۳، ۴۹۹ ـ ۵۰۱ ؛ مظاهر مصفا، «یادبود»، ارمغان، دورهٔ ۳۹، شمارهٔ ۲، صص ۹۶ ـ ۹۷ ؛
Necati Lugal Armeğanı ; *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*, 6/99-100 ; *Türk edebiyatı ansiklopedisi*, 3/874 ; *Türkiye yazarlar ansiklopedisi*, 645 ; *Yazarlar sözlüğü*, 292.

دانشنامه

نجف‌زاده، عبدالجلیل ← ذهنی

نجف‌علی خویی، حاجی‌میرزانجف‌علی ← دانش تبریزی

نجم‌الدین رازی (naj.mod.din-e.rā.zi)، نجم‌الدین‌ابوبکرعبدالله، مشهور به دایه و نجم رازی و متخلص به نجم، فرزند محمد فرزند شاهاوور فرزند انوشروان، ری حـ ۵۷۳ ـ بغداد ۶۵۴ ق، عارف و شاعر ایرانی. در زادگاهش دانش آموخت. در ۵۹۰ ق اوضاع نابسامان ری و شوق کسب دانش او را بر آن داشت که به حجاز، مصر، شام، عراق، آذربایجان، اران و خراسان سفر کند. در راه خوارزم به نیشابور با شیخ‌محمد کوف، از مشایخ اواخر سدهٔ ششم، دیدار کرد و روایتی از وی دربارهٔ شیخ‌علی مؤذن شنید. در ۶۰۰ ق حج گزارد. خوارزم و خراسان محل تربیت فکری و معنوی نجم‌الدین بود. او از مریدان شیخ‌نجم‌الدین کبری (ـ ۶۱۹/۶۱۷ ق) بود و شیخ تربیت او را به شیخ‌مجدالدین بغدادی (ـ ۶۷۰ ق) سپرد. نجم‌الدین دایه از مراد خود اصول عرفان آموخت و از او خرقهٔ ارشاد گرفت. به سبب اقامت این دو عارف بزرگ در خوارزم، سال‌هایی از زندگی نجم‌الدین (سال‌های آغاز سلوک او) در آن شهر گذشت. نجم‌الدین که کشاکش‌های مذهبی میان مردم زادگاهش او را رنجیده‌خاطر کرده بود، راه خوارزم پیش گرفت، اما در آن‌جا نیز پادشاهی یافت که به معتزله مهر می‌ورزید، تعصبی در مذهب سنت و جماعت نداشت، تحت تأثیر فخر رازی به حکمت و فلسفه متمایل بود و به صوفیان احترام نمی‌گذاشت. هم‌او بود که شیخ‌مجدالدین مراد نجم دایه

به سرپرستی: حسن انوشه ، **دانشنامهٔ ادب فارسی**، جلد ششم ـ تهران ۱۳۸۳
ادب فارسی در آناتولی و بالکان

18 KASIM 1991

, Oskar: *Ein kurzer Nachruf auf einen langjährigen und erprobten* Professor Necati Lugal]. In: Necati Lugal armağanı 1968. S. 69.

18 KASIM 1991

Björkman, Walther: *Erinnerungen an Necati* [Lugal] *Bey's Hamburger Zeit.* In: Necati Lugal armağanı 1968. S. 33-37.

18 KASIM 1991

Björkman, Walther: *Necati Lugal. Gestorben am 23.3.1964 in Ankara.* In: Der Islam 41.1965. S. 261-262.

Necati LUGAL ARMAĞANI, Ankara, 1968,
s. XIII - XVI. DN: 20493

20 OCAK 1994

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

HOCAMIZIN HAYATI ve ESERLERİ

FARUK SÜMER
(Ankara)

23 Mart 1964 tarihinde Türk ilim âlemi Prof. Necati Lugal'i kaybetmekle yeri doldurulamıyacak büyük bir kayba uğramış ve teselli kabul etmez bir acıya düşmüştür.

Merhum Prof. Mehmet Necati Lugal 1878 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Trabzon'da Çizmeci Oğulları denilen bir aileye mensuptur. Babası, İstanbul müderrislerinden Hacı Hüsnü Efendidir. Bu zat, devrin ileri gelen ilim adamları ve devlet ricali tarafından sevilen ve sayılan fâzıl bir kimse idi.

Necati Lugal, İstanbul'da bazı hususî ve resmî mekteplerde okuduktan sonra Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'nin derslerine devam etmiş ve 1905 yılında İcâzetname alarak ertesi yıl açılan ruûs imtihanını da başarı ile verip 1907 yılında Bayezid Camii'nde ders vermeye başlamıştır. Ancak kendisi daha önce yani 1903 yılında Maarif Vekâletine intisap ile Rüştiye ve hususî mekteplerde Fars dili ve edebiyatı öğretmenliği yapmağa başlamıştı. 1905 yılında Mercan İdadisine tâyin edilen Necati Lugal, sonra İstanbul Sultanîsi, Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi, Kuleli Askerî İdadisi, Darüşşafaka ve Darülhilâfetilaliyye medreselerinde 1917 yılına kadar öğretmenlik yaparak binlerce talebe yetiştirmiştir. Memleketimizde muhtelif sahalarda mühim hizmetler ifa etmiş seçkin şahsiyetlerin pek çoğu onun talebeleri arasında idiler.

Merhum Necati Lugal'ın 1917 yılında Harbiye Nezareti tarafından açılan müsabaka imtihanında başarı göstererek Almanya'da tahsilde bulunan Türk talebelerine hoca ve müfettiş tâyin edildiğini görüyoruz. Bu görevi sırasında Birinci Dünya Harbi'nin sonunda Alman Şarkıyat âlimlerinin dikkat ve alâkasını üzerine çeken hocamız, Hamburg Üniversitesinin dâveti üzerine aynı Üniversitenin Şarkıyat Enstitüsünde ilmî yardımcı ve az sonra da Türk - Fars Dilleri ve Edebiyatı Lektörlüğüne getirilmiş ve İkinci Dünya Harbinin çıkmasına kadar bu görevde kalmıştır. İkinci Dünya Harbi sebebiyle memleketine dönen N. Lugal Bayezid Umumî Kütüphane Müdür-

Egemen'in pedagoji dersine gittim. Bu ders öğretmenlik yapacak öğrenciler için zorunlu idi.

Bütün öğrenciler yardımcı ders olarak bir Batı dilini (Fransızca, Almanca, İngilizce) iki yıl okumak zorundaydı. Ben lisede okuduğum Fransızcayı aldım. Yardımcı Fransızca dersi birinci sınıfta çok kalabalıktı. Ellezoğlu soyadında oldukça genç bir hoca ilk derse girdiğinde sınav yaparak notu yüksek öğrencilerin ikinci sınıfta okuyacağını söyledi. Yardımcı Fransızca dersinin ikinci sınıfı da aynı yıl açıldı. Öğrenciler 10-12 kişi kadardık. Dersi okutan hoca, Ellezoğlu'ndan biraz daha yaşlı idi, doçent olabilirdi. Şimdi adını hatırlayamıyorum.

3 - TEMMUZ 2006

Fakültemizde 1942 - 1943 öğretim yılında Klasik Şark Dilleri Kürsüsü adı altında Arapça-Farsça okutan bir kürsü kurulmuş, Kürsü' ye Necati Lugal (İstanbul 1878-Ankara 1964) profesör olarak atanmıştır. Çünkü Türk dili ve Türk tarihinde bilimsel çalışmalar yapılabilmesi için Fakültede Arapçanın ve Farsçanın okutulması elzemdi, çok gerekli idi. Necati Lugal Hoca aslen Trabzonlu olup Çizmecioğulları adıyla tanınan bir ailedenmiş. Babası Hacı Hüsnü Efendi, İstanbul' da ilim çevrelerinde ve devlet ricâli yanında sevilip sayılmış bir medrese hocasıdır. Necati Bey, resmî ve özel okullarda okuduktan sonra Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendinin de derslerine devam ederek 1905'te icâzetnâme(diploma) almış, ertesi yıl açılan ruûs (hocalık) sınavını başararak rüştiye (ortaokul) ve idâdi (lise)lerde Arapça, Farsça okutmuştur. 1917'de Harbiye Nezâreti (Millî Savunma Bakanlığı)nin açtığı sınavı kazanarak 1917'de Almanya'ya gönderilmiştir. Almanya'da okuyan Türk öğrencilerle ilgilenmesi için bir çeşit müfettişlik görevi yapmış, ayrıca Hamburg Üniversitesi'nin daveti üzerine Şarkiyât Enstitüsünde Fars Dili ve Edebiyatı Rektörlüğüne getirilmiş, Enstitüde Osmanlıca metinler üzerinde çalışanların yetişmesine de büyük yardımı olmuştur. Üniversitede 20 yıl kadar hocalık yapan Necati Lugal Hoca, İkinci Cihan Savaşı öncesinde Türkiye'ye dönmüştür. İsmail Saib Efendi'nin ölümü üzerine Beyazıt Genel Kütüphanesinde kısa bir süre müdürlük yapmıştır. Yurt içinde yurt dışındaki bilim çevrelerinde geniş bir çevresi olup seveni sayanı pek çoktu. Fakülte hocalarından ve dışarıdan Hoca'yı ziyarete gelenler de bütün gün hiç dinlenmeden odasında yaptığı dersleri dinleyerek yararlanırlardı. Alçak gönüllü şan şerefe önem vermeyen derviş bir hocaydı. Necati Lugal Hocanın Fakültede varlığından Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Felsefe Bölümünün asistanları ve hocaları çok memnunduk Necati Bey Hoca Osmanlıca, Arapça ve Farsça zor metinlerle başı dertte olanların güçlüklerini çözüp hâlleden bir yardımcı"Hallâl-i Müşkilât" idi. Bundan dolayı Fakültenin yukarıda adı geçen Bölümlerin çalışmalarındaki eksikliğinin giderilmesi için Klâsik Şark Dilleri kürsüsünü kurarak başına Necati Lugal Hoca gibi tanınmış bir bilgini getiren Millî Eğitim Bakanı rahmetli Hasan Âli Yücel'e minnet borçluyuz. Bundan başka İstanbul'da elyazması önemli eski kitapları toplamış olan İsmail Saib Efendi, Muzaffer Özak, Nizamettin Aktuç vb.nin kitap koleksiyonlarını Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Kütüphanesine kazandırmış olan Hasan Âli Yücel'e ayrıca Fakülte mensuplarının minnet ve şükran borçları vardır. 40 bin dolayında eski ve yeni harflerle basılmış kitaplarından başka, 14 bini aşan elyazması koleksiyonu ile Türkiye'deki Edebiyat Fakülteleri içinde en zengin el yazması koleksiyonuna sahip olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesidir. Kütüphanedeki bu el yazması eserlerin katalogunun kısa sürede bastırılması Fakültenin 66. kuruluş

Haz: Kıymet Giray, Hakan Kaderoğlu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara 2005, s. 275-284.

DK 98299

[Anı]

Hocam ve Manevi Babam Çok Değerli Bilim Adamı Prof. Necati Lugal

İle Olan Anılarım

Prof. Dr. Ali SEVİM

İlk ve orta öğrenimimi doğduğum şehir Adana' da tamamladıktan sonra Adana Erkek Lisesi'nde eğitimimi sürdürdüğüm sıralarda çok değerli şair rahmetli Arif Nihat Asya ile Şevket Kutkan' dan edebiyat derslerini aldım. 1947 yılında liseyi bitirdikten sonra AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydolmak üzere hazırlıklara başladım. Hocam Şevket Kutkan, Klasik Şark Dilleri Kürsüsü Başkanı Prof. Necati Lugal'e vermek üzere bana bir mektup yazıp verdi. Sonunda 1947 yılında Ankara'ya gelip Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldum, ayrıca da Klasik Şark Dilleri Kürsüsü'ndeki derslere de devam ediyordum. Bir gün ders sırasında Hocama "Efendim, benim esas kürsüm olan Edebiyat Bölümü'ndeki ders saatim geldi, müsaadenizle ben oraya gideceğim" dedim. Bu sözüm üzerine Necati Hoca, bana "Sen Edebiyat Kürsüsü 'nde misin?" deyince Hoca, bana "Derhal o kürsüden ayrıl, benim kürsüme kaydol" dedi. Bunun üzerine ben de gerekli işlemleri yaparak Edebiyat Dilleri Kürsüsü'nden ayrılıp Klasik Şark Dilleri Kürsüsü'ne kaydoldum; ayrıca da Ortaçağ ve Genel Türk Tarihi Kürsüleri 'ndeki rahmetli Prof.Dr. Osman Turan ve yine rahmetli Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen'in Selçuklularla ilgili derslerine de önce gönüllü, sonra da resmi olarak devam etmeye başladım. Bütün bu normal derslerimin dışında Hocam Prof. Necati Lugal beni odasına çağırır, bana özel olarak Farsça ve Arapça dersleri verirdi. Özellikle Mevlana Celaleddin-i

D 3446
24 NİSAN 2011
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Kültür, Sanat, Edebiyat ve Kütüphane Yaşam Bülteni, Sy. 3, 2010 İstanbul, ss. 26-28

-Lugal, Mehmet Necati (1202Lu)

[Biyografi]

Prof. Mehmet Necati Lugal'in Hayatı (İstanbul 1878-Ankara 1964)

» Almanya'dan 1939 yılında iki bavuldan başka bir şey almadan alelacele Türkiye'ye dönmek için trenle yola çıkarlar. Necati Lugal, Beyazıt Umumi Kütüphanesi Müdürü ve İstanbul Kütüphaneleri Birinci Grup şefi olarak vazifesine başlar.

Salih SANDAL / Kütüphaneci İSAM

İslam kültürü sahasında engin bilgiye sahip, ilim dünyasına yerli ve yabancı hocalar yetiştirmiş, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin üçüncü müdürü olan merhum Prof. Mehmet Necati Lugal, 1882 tarihinde İstanbul'un Süleymaniye mahallesinde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi muhtelif belgelerde farklı şekilde yer almıştır[1]. Trabzon'da Çizmecioğulları ailesine mensuptur.

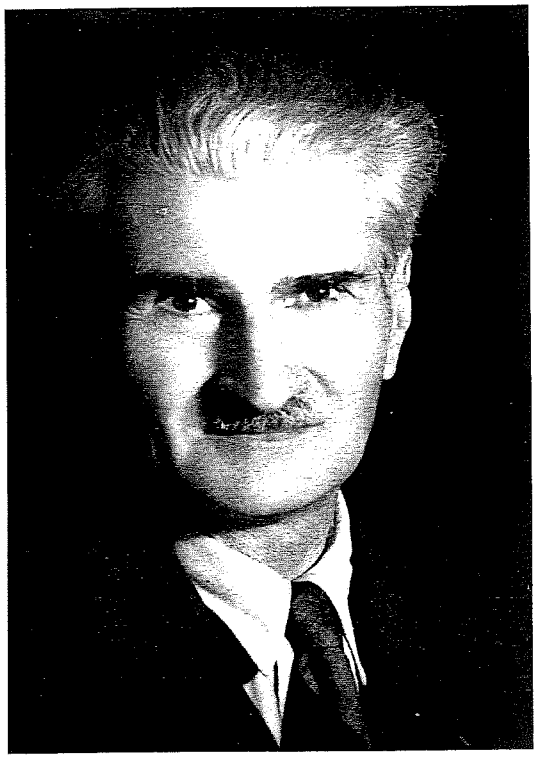

Necati Lugal'in annesi 1864-1869 yılları arasında Rusların zulmünden kaçan Gürcü bir ailenin kızıdır. Osmanlı Rus sınırını geçerken soğuktan öldüğü zannedilen kız çocuğu, ailesi tarafından yol kenarına bırakılır. Necati Lugal'in büyükbabası Hacı İsmail Bey'in adamları tarafından bulunan bu kız çocuğu Trabzon'a getirilir. İsmail Bey onu tedavi ettirerek Fethiye adını verir. Çocukları ile birlikte büyütür, evlenme çağına gelince de oğlu Hüseyin Hüsnü ile evlendirir. Üç tane çocukları olur; Hayati, Necati ve Sebati.

Necati Lugal'in babası, İstanbul müderrislerinden Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi, 1840 Trabzon doğumludur. Bu zat, devrin ileri gelen ilim adamları ve devlet ricali tarafından sevilen ve sayılan fâzıl bir kimse idi[2]. Hoca Hüseyin Hüsnü Bey babası Hacı İsmail Bey'le küçük yasta İstanbul'a gelmiş, Şehzade Camii'nde Müderris Rizeli Sinanzade Seyit Osman Azmi Efendi'den dersler almıştır. 1877'de öğrenimini bitirerek Farsça öğretmenliği yapmaya başlamıştır. Zamanın ileri gelen ilim adamları arasındadır. Ünlü Türk bilginleri İbnülemin Mahmut Kemal İnal ve Şemseddin Günaltay öğrencileri arasındadır. Karadenizli şairler gibi onun da hamsi hakkında bir gazeli vardır ama bu Hamsiname'nin özelliği İstanbul'da yazılmış olmasıdır. Hoca Hüseyin Hüsnü Efendi 1909'da ilmi çevresindeki meslekdaşlarıyla birlikte hacca gitmiştir. Oğlu Necati de onlarla birlikte hacca gitmek isteyince bu arzusuna önce itiraz eder sonra çok iyi Arapça konuştuğundan kendilerine yardımı olur düşüncesiyle müsaade eder. Hoca Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kitaplarını Beyazıt Kütüphane-i Umumisi'ne bağışlamasıyla ailenin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'yle devamlı bir ilişki içerisinde olduğunu görüyoruz. Maalesef Hoca Hüseyin Hüsnü Efendi'nin evi yangın geçirdiğinden geçmişe ait hiçbir evrak günümüze ulaşamamıştır.

Necati Lugal, resmi tahsili yanında Kur'an-ı Kerim'i ezberlediği gibi dönemin tanınmış hocalarından dersler almıştır. Şeyhülislam Musa Kazım Efendi'den Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Metafizik, İslam düşüncesi ve edebiyatı hakkında geniş bilgi sahibi olmuş ve ondan bu konularda icazetname almıştır (1905). Ayrıca Dağıstanlı Halis Efendi ile Mostar Müftüsü Ali Fehmi Cebic'in de talebesi olmuştur[3]. 1906 da ruus imtihanını kazanmış[4], 1907 yılında Bayezid Camii'nde ders vermeye başlamıştır.

Maarif Vekâleti'ne intisap ile rüştiye ve hususî mekteplerde[5] Fars dili ve edebiyatı öğretmenliği yapmıştır. Mercan İdadisi'ndeyken Hoca Hüseyin Hüsnü Bey hocalığı zamanında bir süre hastalığı sebebiyle ders veremez. Yerine oğlu Necati ders verir. Talebeler arasında Necati Bey'den "Aferin Belgesi" alan Süheyl Ünver'de vardır.

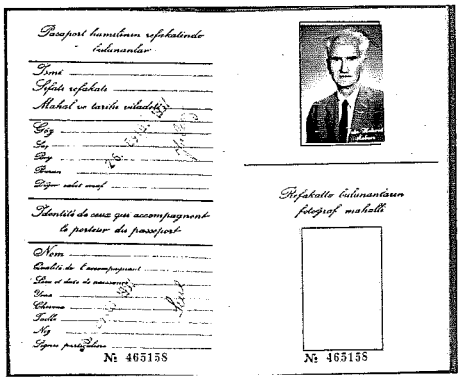

Necati Lugal'in pasaportu

Necati Lugal, 1917 yılında Harbiye Nezareti tarafından açılan müsabaka imtihanını kazanarak Enver Paşa'nın onayıyla, Almanya'da tedavi gören yaralı askeri öğrencilere ve tahsilde bulunan Türk talebelere hoca ve müfettiş tayin edilerek Berlin'e gönderilir. Almanya'daki görevi sırasında Alman Şarkiyat âlimlerinin dikkat ve alâkasını üzerine çeker. Birinci Dünya Harbi sonunda Hamburg Üniversitesi'nin daveti üzerine, 1 Mart 1919'da, aynı üniversitenin Şarkiyat Enstitüsü'nde ilmi yardımcılığa, daha sonra da Türk Fars Dilleri ve Edebiyatı lektörlüğüne getirilir (Ağustos 1921). İkinci Dünya Harbi'nin çıkmasına kadar da bu görevde kalır. 20 yıldan fazla bu hizmetine devam eden Necati Lugal, ayrıca Almanya'nın en büyük limanı ve bütün dünya ile genis münasebeti dolayısıyla Hamburg'da meydana gelen hadiselerde ve ticari ilişkilerde şarklıların muhakemesinde yeminli tercümanlık da yapmıştır[6].

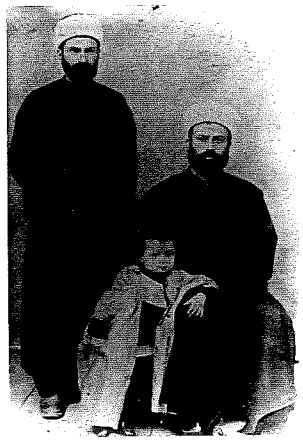

Ayakta: Necati Lugal
Oturan: Serafettin Yaltkaya ve oğlu Arif

Necati Lugal, Almanlara Türkçe ve Farsça gibi dilleri öğretmekle yetinmiyor, aynı zamanda memleketimizi tanıtmak için çeşitli konferanslar da veriyordu. Bu arada ısrar üzerine öğrencilerine "Türkiye'de Çocuk Eğitimi" konusunda bir seri konferanslar vermeğe başlamıştır. Bu konferansların amacı Türk örf ve adeti hakkında Alman öğrencileri aydınlatmaktı. Fakat konferanslar o kadar ilgi çekici ve başarılı oluyordu ki birçok yabancı, profesörler ve hatta gazeteciler ayakta dinlemek zahmetine katlanıyorlardı. Bu konferanslar yaklaşık iki sömestr devam etmistir[7].

Necati Lugal, Almanya'da vazife yaparken soyadı olarak babası Hoca Hüseyin Hüsnü'nün adını kullanmıştır. 1934 yılında soyadı kanunu çıktığında Almanya'da bulunan Necati Lugal, yurda döndüğünde İstanbul'daki akrabaları tarafından seçilen "Lugal" soyadını kullanmaya başlar. Almanya'da çalışırken zaman zaman Türkiye'ye gelip gider. Bu ziyaretlerinde yengesinin kuzeni olan Bergüzar Hanım'la tanışır. Bergüzar Hanım, Çapa Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuş, Cumhuriyet devrinin ilk öğretmenlerindendir. Necati Bey'le Bergüzar Hanım 1924 yılında evlenerek Almanya'ya giderler. 1925 yılında kızları Mihin, Hamburg'da doğar. Bu sırada Necati Lugal, Helmut Ritter ile birlikte Hüsrev-ü Şirin Mesnevisi üzerinde çalışmaktadır. Mesnevi'de Şirin'in teyzesi kraliçedir adı ise Mihin Banu'dur. Bu yüzden kızına büyük anlamına gelen Mihin adını verirler. Babası Mihin'in Almanya'da yanında kalmasını ister ve 1930 yılından itibaren kızının sorumluluğunu tek başına üstlenir. Birkaç yıl sonra Almanya'da yoğun bir şekilde İkinci Dünya Savaşı'nın hazırlığı ve bu hazırlığın verdiği zorluklar başlamıştır. Bu esnada Necati Lugal, Türkiye ile irtibata geçer ve iş arar. Bu sırada Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin müdürü İsmail Saib Sencer emekli olacağından yerine

BDK [Beyazıt Devlet Kütüphanesi], sayı 2, İstanbul 2010, s. 18-23. DS146

HAZ 2010

Dışişleri Bakanlığı idarî şube ve konsolosluk işleri müdürlüğü yaptı. 1929'da New York, 1936'da İskenderiye Başkonsolosluğuna terfi etti. Dışişlerinde çeşitli idarî görevlerden sonra 1945'de Brüksel ve Lüksemburg büyükelçiliklerine getirildi. Bu görevde iken Brüksel'de vefat etti. Fransızca, İngilizce, Almanca ve Rusça bilen Lostar Anadolu Kulübü daimi üyesiydi. Arkeolojik ve eski çağlar tarihine ait incelemeleri yaptı. **Eserleri:** *Kırıntılar* (*Edebî Aforizmalar,* İst. 1919).

Kay.: *YMTM* 2/777; *Ulus Gazetesi,* 27.10.1946, s. 3. ⇨Yaz. Krl.

LUGAL, Mehmet Necati (1878-23.3.1964): Şarkiyatçı, öğretim üyesi. İstanbul'da doğdu. Trabzonlu divan şairi, müderris ve âlim Çizmecizâde Hacı Hüsnî Efendinin oğludur. İlk öğrenimini babasından aldı. Bazı özel ve resmî okullarda okudu. Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendiden özel dersler ve 1905'te icazetnâme alarak yetişti. Arapça ve Farsça öğrendi. 1903'te Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Resmî ve özel İstanbul okullarında Fars Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. 1905'te Mercan İdadîsine atandı. 1906'da ruus imtihanını vererek Bayezid Camiinde ders vermeye başladı. İstanbul Sultanîsi, Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi, Kuleli Askerî Lisesi, Darüşşafaka ve Darülhilâfetilaliyye medreselerinde 1917 yılına kadar binlerce öğrenci yetiştirdi. 1917'de Almanya'ya gitti. Almanya'da öğrenim gören Türk öğrencilerine öğretmenlik ve müfettişlik yaptı. Hamburg Üniversitesinin davetiyle Şarkiyat Enstitüsünde Türk ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Lektörlüğüne başladı. II. Dünya Savaşı başlayınca İstanbul'a döndü. Bayezit Umumî (Devlet) Kütüphanesi Müdürlüğüne atandı (1943). Ayni yıl Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Kürsüsü profesörlüğüne getirildi. AÜ İlâhiyat Fakültesinin kuruluş hazırlıklarına katıldı. 1952'de yaş haddinden emekli oldu. Vâki davet üzerine Bonn ve Frankfurt Üniversitelerinde misafir profesör olarak ilmî çalışmalara katıldı. 1959-1960'ta Türk Tarih Kurumunda Şarkiyat uzmanı olarak görev yaptı. 1960'ta Üniversiteler Kanununda yaş haddi kaldırılınca AÜ İlâhiyat Fakültesinde Klasik Dinî- Türkçe Metinler Şerhi Kürsüsü profesörü oldu. Bu görevdeyken Ankara'da geçirdiği bir ameliyatı müteakıp zatürreeden vefat etti ve Cebeci Kabristanına defnedildi. Ölümüne Hâlis Erginer, *Güherin kilk ile yazdım târîh / Nâgehân itdi Necâytî rıhlet 1383* tarihini düşürdü. Türk Tarih Kurumu'nca adına bir Armağan kitap yayımlandı. Erdemi, güzel ahlâkı, Hz. Peygambere, Mevlânâ'ya ve insanlara sevgisi, ilimdeki cömertliği ile tanınmıştı. Hiçbir karşılık beklemeden, ücret almadan saatlerce özel dersler verirdi. Pek çok üniversite hocasının yetişmesinde yardımcı olmuştu. **Eserleri/Almanca'ya Çeviri:** *Sehi's Tezkere* (O. Reşer'le, Tübingen 1942), *Latifi's Tezkere* (O. Reşer'le, Tübingen 1950), *Des türkischen Dichters Fuzûlî Poem "Layla- Meğnun" und die gereimte Erzahlung "Benk u Bâde"* (Haşiş und Wein) (O. Reşer'le), *Hulâsatü't-Tıb* (Müntehab-ı Şifâ-i Tıb, İshak b. Murad'dan Otto Spies'le birlikte,) **Türkçeye Çeviri:** *Ahbâru'd-Devleti's-Selçukiye* (Ali Hüseynî'den, Ank.1943), *Şehnâme* (Firdevsî'den, 4 C. İst. 1945-1955, 2. bs. İst.1967-1968), *Zafernâme* (Nizameddin Şamî'den, 1949), *Karahanlılar ve Anadolu Selçukluları* (Müneccimbaşı Ahmed b. Lutfullah'dan, Karahanlılar bölümü, Ank.1950), *Tarih-i Beyhakî* (Ebu Fazl Beyhakî'den, TTK), *Tezkire-i Devletşah* (4C. Ank. 1963-1967, 2. bs. İst.1977). **Metin Neşri:** *Ebu Nasr Farâbî'nin Halâ Üzerine Makalesi* (A. Sayılı ile, Ank.1951), *Farabî'nin Tabiat İlminin Kökleri Hakkında Yüksek Makaleler Kitabı* (A. Sayılı ile, Ank.1951), *Fatih Devrne Ait Bir Münşeat Mecmuası* (A. Erzi ile, Ank. 1956), *Münşeat* (Tacizâde Sadi Çelebiden, A. Erzi ile, 1956), *el-Evâmirü'l-Aliyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye* (İbn Bibi'den, A. Erzi ile, 1. C. Ank. 1957), *Kitabı Diyarbekriyye- Akkoyunlular Tarihi* (Ebubekr Tihranî'den, F.Sümer'le, Ank. 1962), *Hünkârnâme* (Meâlî'den. TTK)

Kay.: Necati Lugal Armağanı, *TTK,* Ank. 1968, s. XI, 3-86; Ragıp Akyavaş, *"Prof. Lugal'in Ardından", Adalet,* 29.3.1964; W. Björkman, *"Necati Lugal, ges-*

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN

27 MART 2009

TÜRK DÜNYASI ORTAK EDEBİYATI: *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi,* c.VI, ANKARA 2005

İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: 1964 Ankara, s.

Dergi / Kitap ... Kütüphanede Mevcuttur
29 HAZIRAN 1993

PROF. NECATÎ LÛGAL VE ESERLERİ

İbrahim AGÂH ÇUBUKÇU

Prof. Necatî Lûgal

Kıymetli Hocamız Merhum Prof. Mehmet Necatî Lûgal 23 mart 1964 Pazartesi günü saat 18,00 de hayata gözlerini yumdu. Onun aramızdan kaybı yakınlarını, dostlarını, meslekdaşlarını ve öğrencilerini derin bir üzüntüye garketti.

Mehmet Necati 2 Nisan 1878 yılında İstanbul'da doğmuştu. Babasının adı Hüseyin Hüsnü'dür. Kültürlü bir zat olan Hüseyin Hüsnü Bey, oğluna ilim ve tahsil zevkini aşıladı. Esasen henüz çocukluk çağında Mehmet Necatî arkadaşları arasında zekâsiyle temayüz etmişti. Resmî okullarda okuduğu derslerle yetinmiyor özel dersler de alıyordu. Nerede tanınmış bir ilim adamının bulunduğunu duyarsa oraya koşuyordu. Derslerinde gösterdiği üstün başarılarından dolayı hocası merhum Şeyhulislâm Musa Kâzım Efendinin takdirlerini kazandı. Genç Mehmet Necatî özellikle metafizik, Edebiyat ve şiire karşı derin bir ilgi gösteriyordu. Farsça ve arapçayı gayet güzel bir surette öğrendi. Şeyh Sadi-i Şirazî'nin Gülistan'ında bulunan bir çok kıtaları ezberledi. Mevlânanın Mesnevîsinden yüzlerce beytleri hıfzetti. Eski Arab Şiirinin incelikl erine vakıf oldu. Kur'anı henüz çocukken ezberleyip hâfız olmuştu.

Mehmet Necatî Lûgal İstanbul'da açılan Ruus imtihanını başariyle verdi ve 1907 yılında Bayezit Camiinde ders vermeğe başladı. Esasen daha önce Millî Eğitim Bakanlığına intisap edip vazife almıştı. Darulmuallimînin ibtidaî ve âlî kısımlarında fars dili edebiyatı öğretmenliği yaptı. Mercan İdadisinde, İstanbul Sultanîsinde, Soğukçeşme askerî Rüştiyesinde, Kuleli İdadîsinde, Darüşşefaka ve Darulhilâfet-i Âliyye medreselerinde 1917 yılına kadar çeşitli dersler verdi. Bu arada henüz çok genç iken babası ile birlikte haç vazifesini ifa etmek üzere Hicaz'a gitmek için yola koyuldu. Babası onu götürmekte tereddüt ettiyse de, seyahata ve araştırmaya meraklı olan genç Mehmet Necatî'nin ricalarına dayanamadı. Yolda Mehmet Necatî'nin ileri düşüncelerine sinirlenen bazı hac yoldaşları, onu babasına şikâyet ediyorlardı. Medineye varılmıştı. Hz. Muhammed'in yerleştiği bu şehirde birkaç

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

T. T. K. Belleten, c. XXVIII / sayı: 110
Nisan-1964, s. 305-309.

17 TEMMUZ 1993

Nekroloji :

Prof. NECATİ LUGAL

FARUK SÜMER

23 Mart 1964 tarihinde Türk ilim âlemi Prof. Necati Lugal'i kaybetmekle yeri doldurulamıyacak büyük bir kayba uğramış ve teselli kabul etmez bir acıya düşmüştür.

Merhum Prof. Mehmed Necati Lugal 1878 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Trabzon'da Çizmeci Oğulları denilen bir aileye mensuptur. Babası, İstanbul müderrislerinden Hacı Hüsnü Efendi idi. Bu zat, devrin ileri gelen ilim adamları ve devlet ricali tarafından sevilen ve sayılan fâzıl bir kimse idi.

Necati Lugal, İstanbul'da bazı hususî ve resmî mekteplerde okuduktan sonra Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'nin derslerine devam etmiş ve 1905 yılında İcâzetname alarak ertesi yıl açılan ruûs imtihanını da başarı ile verip 1907 yılında Bayezid Camii'inde ders vermeye başlamıştır. Ancak kendisi daha önce yani 1903 yınlında Maarif Vekâletine intisap ile Rüştiye ve hususî mekteplerde Fars dili ve edebiyatı öğretmenliği yapmağa başlamıştır. 1905 yılında Mercan İdadisine tâyin edilen Necati Lugal, sonra İstanbul Sultanîsi, Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi, Kuleli Askerî İdadisi, Darüşşafaka ve Darülhilâfetilaliyye medreselerinde 1917 yılına kadar öğretmenlik yaparak binlerce talebe yetiştirmiştir. Memleketimizde muhtelif sahalarda mühim hizmetler ifa etmiş seçkin şahsiyetlerin pek çoğu onun talebeleri arasında idiler.

1917 yılında Harbiye Nezareti tarafından açılan müsabaka imtihanında başarı göstererek Almanya'da tahsilde bulunan Türk talebelerine hoca ve müfettiş tâyin edilmiştir. Bu görevi sırasında Birinci Dünya Harbi'nin sonunda Alman Şarkiyat âlimlerinin dikkat ve alâkasını üzerine çeken N. Lugal, Hamburg Üniversitesinin dâveti üzerine aynı Üniversitenin Şarkiyat Enstitüsünde ilmî yardımcı ve az sonra da Türk-Fars Dilleri ve Edebiyatı Lektörlüğüne getirilmiş ve İkinci Dünya Harbinin çıkmasına kadar bu görevde kalmıştır. İkinci Dünya Harbi sebebiyle memleketine dönen N. Lugal Bayezid Umumî Kütüphane Müdürlüğüne tâyin edildikten sonra

Beyazıt Devlet Kütüphanesi 100 Yaşında
(Haz.) Hasan DUMAN, İst. 1984

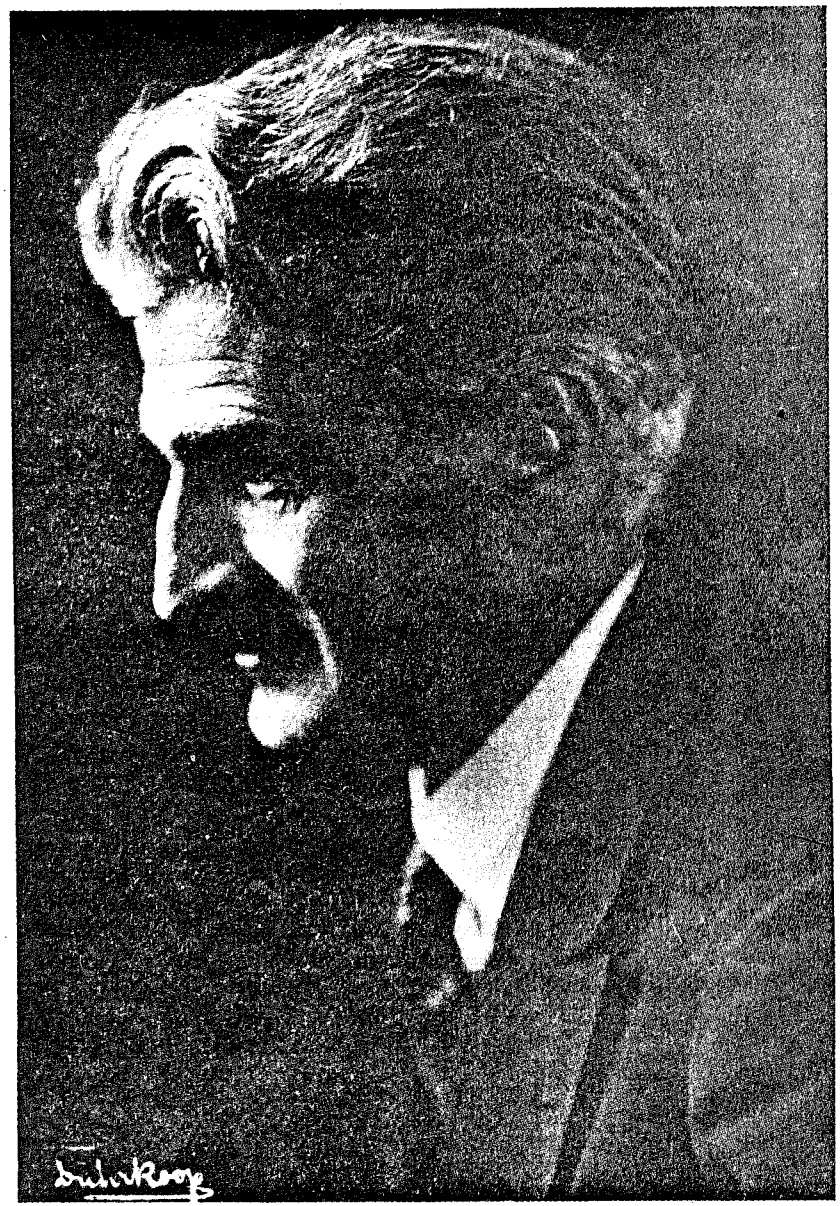

Necati Lûgal

NECATİ LÛGAL
(İstanbul 1878 - 1964 Ankara)
Vazifede bulunduğu süre
1.11.1939 - 31.3.1943

Necati Lûgal Beyazıt Kütüphanesinin üçüncü müdürüdür. Şarkiyyat dalında önemli bir bilim adamıdır. Arkasında yararlı eserler bıraktı. *Mehmed Necati* Trabzon'un *Çizmecioğulları* ailesinden gelir. Babası, dönemin saygın kişilerinden *Hacı Hüseyin Hüsnü* bir müderris idi. Okuma ve kitap zevkini babasından almıştır.

İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Aynı zamanda *Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi*'nin Fatih Camiindeki derslerine devam etti. Metafizik, edebiyat ve şüre karşı derin bir ilgi duyuyordu. Bunun yanında Farsça ve Arapça öğrendi. Fatih Medresesinden icazetnâme aldı (1905). Maarif Bakanlığının Darülmuallimininde iken ilk, orta ve yüksek kısımlarda Fars dili ve edebiyatı okuttu (1903). Girdiği sınav sonucunda sırasıyla aşağıdaki okullarda öğretim görevinde bulundu : Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi Farsça öğretmeni, «Ruus» sınavını kazandıktan sonra Beyazıt Camii derslerinde, İstanbul Sultanisi, Kuleli Askerî İdadisi, Darüşşafaka Okulu ve Darülhilafetialîyye Medreselerinde çalıştı (1917). Buralarda özellikle Din bilimleri, Arapça ve Farsça okuttu. Harbiye Bakanlığının açtığı sınavı kazanarak Almanya'ya Öğretmen ve Öğrenci Müfettişi olarak gönderildi (1917). Bu görevi sırasında yaptığı incelemelerle Alman Şarkiyyat çevrelerinin dikkat ve ilgisini çekti. Hamburg Üniversitesi Şarkiyyat Enstitüsüne İlmî yardımcılıkla alındı (1919). Aynı Enstitünün Lektörlüğüne atandı (1921). Kendi dalındaki bu çalışmaları II. Dünya Savaşının başına değin sürdü (1939). Savaşın patlamasıyla birlikte yurda dönmek zorunda kaldı.

Ülkeye dönmesiyle Beyazıt Kütüphanesi Müdürlüğüne getirildi (1939). Fakat Almanya'da geçen hizmetleri sayılmadığından en düşük maaşla görevini zorluklar içinde devam ettiriyordu. Uzunca bir yoksulluk dönemi geçirdi. Fakat maddî yoklukları önemsemedi. O, doğu dillerinden başka Almanca, İngilizce, Fransızca gibi batı dillerini de biliyordu. İlâhiyat alanındaki çalışmaları kendisini kanaatkâr ve mütevazı kılmıştı. *Necati Lûgal*'in durumunu dostları, zamanın Millî Eğitim Bakanı *Hasan Âli Yücel*'e haber verdiler. O da kendisini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Şarkiyyat Enstitüsü Profesörlüğüne atadı (1943). Bu Fakültede bir çok bilim adamı yetiştirdi. Yerli ve yabancı hemen herkesin eski metinleri okuma,

Orhan Okay

Milli Eğitim, N. 85, Mayıs 1989

HOCAM NECATİ LUGAL'IN HATIRASINA

Doç. Dr. Abdulkerim ABDULKADİROĞLU

Öğretmenlerin ve hocaların öğrencileri üzerinde değişik tesirleri olur. Bu tesirler yıllar boyu devam eder. Genel olarak ilkokul çocukları, hocaları için "Öğretmen" sıfatını kullanırlar. Orta öğretime geçtiklerinde de "Hocam" dedikleri gibi. Yüksek Öğrenim ise bu sıfatın tam olarak yerleştiği yerdir. O derece ki, üniversitede okuyan bir öğrenci sınıfta parmağını kaldırıp "Öğretmenim" hitabıyla söz istese nerede ise bütün sınıf güler.

İlkokulda sınıf öğretmenliği uygulaması sonucu çocuğun yaşı, anne kucağından geçiş yaşı olduğundan, ilkokul öğretmeninin izleri daha derin ve kalıcı olur. İlmin temel taşları buralarda atılır. Hayat boyu okuyup yazma alışkanlıklarının ve bir çok güzel âdetlerin, kısaca ifade etmek icabederse kişilik belirtilerinin kazanıldığı yerler de buralardır. Öğretmenlerdeki sevgi ve şefkat hislerinin daha derin ve tesirli olduğu dikkati çeker. Böylece bir çok hocalarımızı öğretmenlerimize benzeterek tahlil ederiz.

Bu hatıra yazımda Necati Lugal hocamı başka bir ifade ile öğretmenimi bende bıraktıkları ile anlatmağa çalışacağım. Yazıda hocanın biyografisini vererek detaylara inmeyeceğim. Hakkında yazılan münferid yazılar bir yana Türk Tarih Kurumu'nun 1968 yılında yayınladığı 800 sayfalık hacimli bir eser olan **Necati Lugal Armağanı** gerçekten iyi bir kaynaktır. Ben sadece hocam hakkındaki öğrencilik yılarıma ait olan hatıralarımdan söz edeceğim.

1962 - 1963 ders yılı idi. "Klâsik Dînî Türkçe Metinler" veya "Türk - İslâm Edebiyatı" diye de adlandırılan hatta talebe ağzından daha kısa bir ifade ile "Osmanlıca" denen dersimize geliyordu. Ufak tefek ama sevimli ve heybetli bir kişiliği vardı. Bembeyaz saçları hemen dâima dağınık olurdu. Benim bir şey dikkatimi çekmişti. Hoca bazan elinde sigarası ile odasını terkeder ve üst kata çıkıncaya hatta koridorun sağ başta en son odası olan bizim sınıfın kapısı önüne gelinceye kadar sigarasını tüttürürdü. Tam sınıfa gireceği zaman ise, kolayca bir yol olan izmariti yere atıp üstüne basmayı hatta uzaktan koridorun karşı köşesine fırlatıvermeyi asla tercih etmez., sağda solda gözleri küllük arardı.